

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA SPOLEČENSKÝCH VĚD

**DĚJINY ŽIDOVSKÉ OBCE V PROSTĚJOVĚ A VYUŽITÍ TOHOTO
TÉMATU V PEDAGOGICKÉ PRAXI**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

VEDOUCÍ PRÁCE: PhDr. PAVEL KOPEČEK

LUCIE KUČEROVÁ

OLMOUC 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně pod vedením PhDr. Pavla Kopečka, uvedla jsem všechny použité literární a odborné zdroje a dodržovala zásady vědecké etiky.

V Olomouci dne 2011

.....

Poděkování

Děkuji za odborné vedení panu PhDr. Pavlu Kopečkovi.

OBSAH

Úvod	5
1. Historie Židů na Moravě	7
2. Dějiny města Prostějova	12
3. Židovská obec v Prostějově	
3. 1 Historický vývoj	15
3. 1. 1 Osobnosti zabývající se problematikou dějin Židů v Prostějově....	20
3. 2 Židovské stavby v Prostějově	21
3. 2. 1 Synagogy	23
3. 2. 2 Hřbitovy	25
3. 2. 3 Špalíček	27
3. 3 Významné osobnosti židovského původu	28
3. 4 Dotazník	32
4. Využití tohoto tématu v pedagogické praxi.	
4. 1 Základní teoretická struktura hodiny	35
4. 2 Praktické zpracování tématu	38
Závěr	40
Seznam literatury, tisku a elektronických zdrojů	41
Anotace	

ÚVOD

Tématem této bakalářské práce jsou dějiny židovské obce v Prostějově. Dějiny města Prostějova vždy pro mě byly zajímavým námětem a podnětem k hlubšímu zkoumání. Toto téma jsem zvolila, protože s pozůstatky židovské kultury se můžeme v Prostějově setkat i nyní, např. se židovskými stavbami nebo se jmény významných osob.

Myslím si, že dříve než se dostanu k samotnému historickému vývoji židovské obce v Prostějově, je nutné osvětlit vývoj Židů na našem území, jejich příchod a rozvoj na Moravě. Právě první kapitola s názvem Historie Židů na Moravě seznamuje se základními daty a momenty týkajícími se židovského obyvatelstva na našem území. Součástí práce jsou i stručné dějiny města Prostějova, které jsou úvodem k hlavnímu tématu. Židovská kultura přispěla k rozvoji města Prostějova, jehož založení, rozvoj a vývoj až do 20. století přibližuje další kapitola. Jádrem celé práce je vznik, rozvoj a zánik židovské obce v Prostějově. Význam židovského obyvatelstva v Prostějově dokládají slavná jména místních rodáků židovského původu. Příchodem Židů do Prostějova v 15. století se začíná psát historie židovské obce, která končí v roce 1966 sloučením se Židovskou náboženskou obcí v Brně.

Toto téma jsem si vybrala, protože si myslím, že je důležité znát dějiny města, kde žiji. Zároveň jsem chtěla poukázat na jiné možné zpracování tématu, které již bylo námětem studia mnoha odborníků i studentů.

Cílem mé práce je vytvořit ucelený soubor informací, které poskytnou základní přehled. Současně může sloužit jako zdroj poznatků pro širokou veřejnost nebo se stát studijním materiálem pro místní studenty. Hlavní kapitolou jsou dějiny Židů v Prostějově, menší část je věnována praktickému použití tématu, tedy využití z pohledu pedagogické praxe. Vytvořila jsem strukturu hodiny podle pedagogické teorie, která může sloužit jako podklad pro začínající učitele nebo být inspirací pro zařazení tohoto historického tématu do vyučování. Součástí práce je i dotazník, který přibližuje vědomosti místních studentů o daném tématu. Jako respondenty dotazníku jsem zvolila žáky gymnázia v Prostějově.

Veškeré informace použité v této práci jsem získala z literatury, sborníků a místního tisku. Většina publikací, které jsem použila, jsou místního charakteru nebo dokonce vydané v Prostějově. Nejvíce pramenů mi poskytlo regionální oddělení Městské knihovny v Prostějově.

Má práce se skládala z několika etap. Nejprve jsem shromáždila literaturu i dostupné zdroje. Poté jsem provedla analýzu daných textů. Vybrané poznatky jsem spojila dohromady, tak, aby poskytovaly ucelený obraz daného tématu. Nakonec jsem vytvořila konečnou interpretaci v podobě této práce. Mezi metody, které jsem použila, patří metoda přímá, chronologická, geografická, komparativní a dotazování.

1. HISTORIE ŽIDŮ NA MORAVĚ

Historie Židů patří mezi nezajímavější části světových dějin. Vznesené myšlenky zmítaly národ, jehož písmo se stalo knihou knih skoro všech vzdělanějších národů. Židé byli od starověku jediným monotheistickým národem. Jsou původci o učení o jednom Bohu. Byli roztroušeni po velké části starého světa. Když byl Jeruzalém dobyt římskými vojsky, třetina Židů zabita, jiní v zajetí a ostatní se rozprchli po celém světě, tak si svou národní identitu udržovali ve svých vzpomínkách z domova. Židé nenáviděli zahálku, neustále se snažili vzdělávat, prosluli jako lékaři, učenci, básníci, byli vojáky i diplomaty. Šířící se křesťanství však vzbudilo boj o ideu náboženskou. Po vyloučení z cechů a řádné společnosti byli nuceni žít se obchodem a půjčováním peněz. Půjčování peněz na vyšší úrok než zákonem vyměřený, bylo považováno za lichvu, která byla pro křesťany zakázána. K nenávisti náboženské přidružila se závist společenská. Některým Židům se podařilo rychle zbohatnout, což vyvolávalo nepřátelství a žárlivost. Osudy Židů byly střídavé v evropských zemích až do začátku 17. století. Drama jejich historie se také odehrálo na území zemí Koruny české.¹

Dějiny židovských obcí v Čechách i na Moravě začínají v období raného středověku. Přítomnost židovských kupců v českých zemích lze předpokládat již koncem 9. století. Další zprávy o židovských kupcích v Praze na konci 10. století jsou dochovány v životopisech pražského biskupa Vojtěcha. Židé se v raném středověku mohli volně usazovat v hrazených dvorcích podél obchodních cest. Nejčastěji obchodovali s přírodními produkty – s kožešinami, obilím, vlnou, voskem, cínem a sukem. Naopak naše země obohacovali exotickým zbožím, drahými látkami, šperky, vínem a orientálním kořením. Díky tomu byla Pražská židovská obec významným kulturním centrem.² S vědomostmi o příchodu Židů na Moravu, o jejich počtu a osídlení jsme na tom stejně jako v případě Čech. Předpokládáme, že přicházeli mnohem dříve, než dokazují prameny, např. přípis biskupa Arna a Kosmova kronika. Jisté je, že v době křížových výprav žili židovští kupci v podhradí

¹ BONDY, BOHUMIL. : *K historii Židů v Čechách, na Moravě a v Slezsku*. Praha 1906, s. 5-7 .

² FIEDLER, JIŘÍ.: *Židovské památky v Čechách a na Moravě*. Praha 1992, s. 5-24.

Brna a jeho okolí, zřejmě i v Olomouci. První úřední dokument zmiňující se výslovně o Židech na Moravě je jihlavský městský zákon. Přibližně do stejné doby je datován také nejstarší známý zachovaný náhrobek v českých zemích, který pochází ze židovského hřbitova ve Znojmě.³

Původně téměř svobodné postavení Židů ve středověké společnosti se od konce 11. století začalo výrazně zhoršovat, k protižidovským pogromům došlo v souvislosti s křížovými výpravami. IV. lateránský koncil zakázal židovskému obyvatelstvu vlastnit půdu a zabývat se zemědělstvím a řemeslem. 29. března 1254 Přemysl Otakar II. provedl úpravu právních poměrů Židů v českých zemích, v němž bylo poprvé určeno právní postavení Židů jako přímých poddaných krále. Později svá privilegia rozšířil i na brněnskou židovskou obec v roce 1268. Tato privilegia byla v podstatě potvrzována i dalšími panovníky. Václav II. v roce 1296 nechal pod záminkou ochrany pražské i venkovské Židy zajmout a propustil je, až když zaplatili výkupné. Značného majetku v pražském ghettu se zmocnil také Jan Lucemburský, který nechal Židy uvěznit. Karel IV. při svém nastoupení na trůn jako první český král označil Židy za služebníky královské komory. Podobně jako Václav IV., který odpustil dlužníkům úroky z dluhů, postupoval na Moravě markrabí Jošt, který uvěznil bohaté Židy a vymáhal na nich výkupné. V roce 1411 byly na Moravě zrušeny všechny židovské dluhopisy starší deset let.

Nejzávislejší postavení Židů jako přímých poddaných krále narušily husitské války v letech 1419-37. Židé sympatizovali s husity a pomáhali jim, např. při opevnování, finančně a dovozem zbraní. Husitský teolog Jakoubek ze Stříbra vysvětloval příčinu podřadného postavení Židů ve společnosti v omezení jejich hospodářské činnosti na peněžní obchod. Tato spolupráce s husity dospěla k tomu, že v roce 1454 byli vypovězeni z moravských královských měst Brna, Olomouce, Znojma a Uničova, z Uherského Hradiště později. Vládu Vladislava Jagelonského narušovaly spory mezi panovníkem a šlechtou ve správě židovských záležitostí. Po nastoupení Ferdinanda I. se české země staly součástí habsburské monarchie. Po svém nástupu potvrdil Ferdinand židovská privilegia, později po nařčení, že Židé tajně vyvázejí stříbro a slouží jako turečtí vyzvědači, se rozhodl vypovědět Židy

³PĚKNÝ, TOMÁŠ.: *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. Praha 2001, s. 25, 26.

z celého království. Po jeho smrti nastalo období hospodářského a kulturního rozvoje židovských obcí. Rudolf II. uznal a potvrdil privilegia udělená židovské obci dřívějšími panovníky a za jeho vlády získala židovská obec v Praze opět svou samostatnost.

Po vypuzení Židů z královských měst na Moravě v 15. století se usadili v menších poddanských městech, nevzniklo ovšem žádné přirozené centrum samosprávy židovských obcí jako byla např. v Čechách Praha. Proto se jednotlivé moravské židovské obce spojily a vytvořily vlastní samosprávnou reprezentaci, která zastupovala židovské zájmy. Moravský zemský rabín, který sídlil v Mikulově, měl soudní moc ve světských i náboženských záležitostech. Jemu podléhala šestičlenná Malá rada, složená ze zástupců tří moravských provincií a dále existovala Velká zákonodárná rada.

Po vestfálském míru v roce 1648 udělil císař Ferdinand III. privilegium židovské obci, které dlouhou dobu tvořilo základ právního postavení Židů v českých zemích.

Soubor zákonů moravské židovské rady patří k nejvýznamnějším dokladům židovské samosprávy. Významnými studijními centry byly moravská města: Mikulov, Kroměříž, Prostějov, Boskovice, Uherský Brod a Lipník nad Bečvou. Za vlády Karla VI. pokračovaly snahy úřadů o snížení počtu židovského obyvatelstva v českých zemích. Byl proveden soupis všech obyvatel židovských obcí. Na začátku 18. století žilo mimo Prahu 30 000 Židů v Čechách a asi 20 000 Židů na Moravě. Pro Moravu to bylo 5 106 židovských rodin. Aby se tento stav udržel, byl vydán tzv. familiantský zákon, který povoloval ženit se pouze nejstaršímu synovi v každé rodině. Zásahem do života židovských rodin byl také tzv. translokační reskript z roku 1726, který nařizoval uzavřít židovské obyvatelstvo ve městech i na vesnicích do uzavřených sídlišť. Slezské války, které vypukly nástupem Marie Terezie na trůn, znamenaly pro židovské obce v českých zemích tragické následky.⁴ Císařovna nařídila dekretem z roku 1744, že Židé v dědičných zemích království nemají místo a musí odejít. O rok později byli vypovězeni i z Moravy a Slezska. Nepřítomnost Židů však začala být brzo znát, neboť obchod a řemesla upadala, takže nakonec docházelo

⁴ FIEDLER, J.: *Židovské památky v Čechách a na Moravě*. Praha 1992, s. 5-24.

ke zdražování a poklesu daní. Tato situace nakonec Marii Terezii přesvědčila, aby Židé získali povolení k pobytu v českých zemích na dalších deset let.

Období osvícenství a vláda Josefa II. přinesla výrazné změny. Josefínské reformy obsahovaly zrovnoprávnění judaismu s ostatními konfesemi, zrušení povinnosti zvláštního označení Židů, povolení věnovat se obchodní činnosti, řemeslné výrobě a zemědělství. Reformy se týkaly také vzdělání, Židé mohli navštěvovat všechny druhy vyšších škol a větší obce mohly zakládat vlastní školy. Od roku 1773 bylo židovské obyvatelstvo podřízeno novému všeobecnému soudnictví a vlastní židovský soud byl zrušen. Josefínské reformy doplňoval Židovský systemální patent z roku 1797, podle něhož bylo domovské právo Židů omezeno na místa, kde žili již v roce 1725.

I přes sílící vliv osvícenství zůstal judaismus pod vlivem tradiční rabínské ortodoxie, jejímž významným představitelem byl pražský vrchní rabín a představitel zdejší talmudské školy Ezechiel Landau. Zastáncem tohoto směru na Moravě byl představitel talmudské boskovické školy Samuel Kolin, dále Mores Chatam Sofer, který působil i v Prostějově. Rovnoprávnost Židů s ostatním obyvatelstvem přinesla až první rakouská ústava z roku 1848. Další ústavou z roku 1867 byla prohlášena plná občanská práva Židů v Rakousku-Uhersku.

20. století nepřineslo žádná pozitiva, pro židovské obyvatelstvo znamenalo utrpení a smrt. 40. léta 20. století přinesla pokus o sblížení mezi českým obyvatelstvem a Židy prostřednictvím skupiny židovských literátů soustředěných v hnutí Mladé Čechy. Jejich snahy se však nesetkaly s velkým pochopením. Teprve až 70. léta si kladla za cíl českožidovskou asimilaci. Po podepsání Mnichovské dohody uprchlo z pohraničí do okleštěné republiky asi 25 000 Židů. O křišťálové noci z 9. na 10. listopadu 1938 bylo v pohraničí zničeno požárem a demolováno nejméně 35 synagog a řada židovských hřbitovů.⁵ V době obsazení českých zemí nacisty se nacházelo na území asi 118 000 židovských obyvatel. Ihned po okupaci byl vydán zákaz disponovat se židovským majetkem. Židé museli odevzdat soupis veškerého majetku, uložit cennosti do bank, byli vyloučeni z veřejného života. Mezi

⁵ FIEDLER, J.: *Židovské památky v Čechách a na Moravě*. Praha 1992, s. 5-24.

další omezení patřilo označení žlutou hvězdou na prsou s nápisem Jude, zákaz vycházení po osmé hodině, stěhovat se, cestovat nebo používat veřejných dopravních prostředků, omezení se týkaly taky přidělů potravin. Od října 1941 do března 1945 bylo deportováno 89 000 do koncentračního tábora Terezín nebo do vyhlazovacích táborů v Polsku. Po 2. světové válce bylo obtížné obnovit židovskou pospolitost v Československu. Druhá vlna emigrace přišla v letech 1968/69, kdy opustilo Československo asi 6 000 Židů.⁶

⁶ FIEDLER, J.: *Židovské památky v Čechách a na Moravě*. Praha 1992, s. 5-24.

2. MĚSTO PROSTĚJOV

Město Prostějov se nachází uprostřed Moravy. Rozprostírá se na ploše 46, 6 km² a nadmořská výška je 225 m. Prostějov leží v severní části Hornomoravského úvalu, východně od Dražanské vrchoviny, v rovině, která se nazývá Haná. Přes Prostějov a v jeho nejbližším okolí tečou dvě říčky: Hloučela a Romže.

Historie města je velmi bohatá. První osídlení této krajiny můžeme zaznamenat už v neolitu. Existenci velkomoravského sídliště z 9. století dokazují archeologické nálezy. První písemná zmínka o vesnici Prostějovice pochází z roku 1141. Jde o předchůdkyni dnešního Prostějova. Dalším dokladem jsou listiny z roku 1213 vydané českým králem Přemyslem Otakarem I., kde osada je uvedena pod názvem Prosteyow. Výhodná poloha Prostějova na obchodní cestě mezi Olomoucí a Brnem vedla k založení trhové vsi v polovině 13. století. Teprve až rok 1356 přinesl označení městečko.⁷

Prvními šlechtickými majiteli města byli jihočeští Šemberkové. Koncem 14. století získali Prostějov páni z Kravař a připojili ho k Plumlovskému panství. V roce 1390 obdrželo městečko privilegium výročního trhu, čímž bylo fakticky povýšeno na město. Velkou osobností tohoto rodu byl Petr z Kravař, který založil klášter augustiniánů a rozšířil městská práva. Petr z Kravař byl nejvyšší komorník olomouckého soudu a dobře si uvědomoval výhodnou polohu Prostějova, proto město všestranně podporoval.⁸ Husitské války přinesly městu hospodářskou a politickou nestabilitu. Rod pánů z Kravař vymírá po meči v roce 1466 Jiřím z Kravař a vlády se ujímá Johanka z Kravař a její manžel Jan Heralta z Kunštátu. Rok 1496 přinesl udělení druhého práva výročního trhu od krále Matyáše Korvína.

Dalším významným rodem v letech 1495–1599 byli páni z Pernštejna. 16. století a doba jejich vlády je označována jako „zlatá doba pro město“.⁹

⁷ BARTKOVÁ, HANA.: *Zmizelá Morava. Prostějov*. Praha 2007, s. 5, 6.

⁸ Tamtéž, s. 7

⁹ Město Prostějov. Informace dostupné na WWW
<http://www.mestopv.cz/cz/turista/o_meste/historie/>, citováno [27. 2. 2011].

Na konci 15. století začíná Vratislav I. z Pernštejna s výstavbou hradeb. Náboženská tolerance Pernštejnů a sympatie k jednotě bratrské přivedly do Prostějova skupinu českých bratří počátkem 16. století.

Významnou osobností byl radní písař Jan Bělkovský z Ronšova, který v roce 1583 založil nejstarší městskou pamětní knihu.¹⁰

Obnova po třicetileté válce byla velmi náročná a zdoluhavá. Rozvoj města také ovlivnil ničivý vpád Švédů v 1. polovině 17. století. Výhodná poloha města znamenala, že vojska tudy nejen procházela, ale byla zde i ubytovaná.

V této době už vládnu v Prostějově Lichtenštejnové. V roce 1599 koupil plumlovské panství i s Prostějovem Karel z Lichtenštejna. Tento katolicky a prohabsbursky orientovaný rod začal hned od začátku zasahovat do městských práv, např. zrušením privilegia odvolávat se ve věcech sporných k olomouckému soudu.

Sotva se město vzpamatovalo z následků třicetileté války, postihla Prostějov další tragédie - požár. Vypukl v dubnu 1697 a zničil radnici, školu, kostel a 52 domů ve vnitřní zástavbě města. Požáru neuniklo ani židovské ghetto.¹¹

K oživení po náročném období dochází od 18. století, např. stavba císařské silnice Brno - Prostějov - Olomouc. Ve městě převládala soukenická výroba a začal se rozvíjet potravinářský průmysl jako sladovnictví, lihovarnictví a pivovarnictví. Osvícenské reformy se projeví v oblastech zdravotnictví, školství, náboženství a správy města. Další těžký zásah utrpěl Prostějov během válek Marie Terezie s Pruskem. Město bylo tři měsíce okupováno pruským vojskem v roce 1742. Díky židovské obci se Prostějov stal obchodním a průmyslovým střediskem. Výsadní postavení získal v textilním průmyslu a podle výsledků sčítání byl v roce 1890 třetím největším městem na Moravě. Zejména v 2. pol. 19. století vzniká řada spolků, např. Měšťanská beseda, Sokol, dále pěvecké sbory Orlice a Vlastimila, Spolek

¹⁰ BARTKOVÁ, H.: *Zmizelá Morava. Prostějov*. Praha 2007, s. 11-14.

¹¹ BARTKOVÁ, H.: *Zmizelá Morava. Prostějov*. Praha 2007, s. 14-24.

divadelních ochotníků. Přelom století znamenal rozvoj projevující se hlavně v kulturní oblasti.¹²

Rok 1892 je významný z pohledu politických událostí, kdy k moci se dostávají čeští zastupitelé v čele s Karlem Vojáčkem. Tento okamžik znamenal porážku německé reprezentace a získání města pod českou správu.

Rozvoj sebou také přinesla elektrifikace města, stavba Národního domu, založení českého gymnázia atd. Po roce 1918 pokračuje rozvoj města, který byl později zastaven nacistickou okupací a komunistickou totalitní vládou. K tzv.,stavbám socialismu“ patří panelová sídliště a obchodní dům Prior. Následky po 2. světové válce činily 1430 mrtvých, z toho 1300 Židů.¹³

Do politického i veřejného života se zapsaly některé významné osobnosti Prostějovska. Jistě je třeba uvést jména prostějovských starostů- Josefa Waita, Josefa Horáka, Stanislava Mansarda a dalších. Zajímavou osobností byl také MUDr. Ondřej Příkryl, který působil nejen jako prozíravý politik, ale i jako básník. Nejvýraznější osobností Prostějova je básník Jiří Wolker. Z dalších významných rodáků je třeba uvést na poli filozofie Edmunda Husserla, dále Karla Dostála-Lutinova, spisovatele Edvarda Valentu, chemika profesora Ottu Wichterleho a mnohé další.¹⁴

¹² Město Prostějov . Informace dostupné na WWW.<http://www.mestopv.cz/cz/turista/o_meste/historie/>, citováno [27.2. 2011].

¹³ Tamtéž.

¹⁴ BARTKOVÁ, H.: *Zmizelá Morava. Prostějov*. Praha 2007, s. 26-27.

3. ŽIDOVSKÁ OBEC V PROSTĚJOVĚ

3. 1 Historický vývoj

První zmínku o Židech nalezneme v nejstarší městské knize prostějovské v roce 1445, kdy žid Abraham půjčil peníze Janku Kramářovi. Později Židé vypovězení z moravských královských měst roku 1454 našli útočiště v Prostějově se svolením Jiřího z Kravař. Tito obyvatelé se usazovali při jižních hradbách a později i v domech severně od hlavního náměstí. Převážně se zabývali obchodem a řemesly a konkurovali křesťanským sousedům. Jejich obchodní úspěchy vyvolávaly ve městě řevnivost. Již od roku 1485 si prostějovský soukenický cech stěžoval na židovskou konkurenci.¹⁵

Od roku 1564 byl Židům zakázán podomní obchod, mohli však nakupovat drůbež a vejce pro svou potřebu. V 16. století za tolerantní politiky Pernštejnů se židovské město rozrostlo. Prostějovští Židé měli již od roku 1522 vlastní školu a od roku 1540 i synagogu. V roce 1580 bylo v Prostějově 631 domů, z toho v hradbách bylo 173 domů a z těchto 173 domů bylo 39 židovských. Práva Židů v 16. století byla omezena vrchností a museli odvádět židovskou daň. Prostějovští Židé vedli obchodní styky s celou Moravou, ale i s cizinou, obchodovali např. s hedvábím v Německu, s kramářským zbožím ve Vídni a Benátkách, s čistým peřím v Linci atd. Plumlovský urbář z roku 1590 dokládá, že koncem 16. století žilo na území ghetta několik křesťanských rodin. Tvrzení, že každý žid musel bydlet v ghettu, údaje urbáře vyvracejí. V urbáři jsou majitelé domů zdůrazňováni slovem Žid nebo hanáckým označením „Žett“. Zdomácnělé české tvary jmen označující Židy ukazují, že tito usedlíci mluvili česky. Nejčastějšími osobními jmény u židovského obyvatelstva byly: Abraham, David, Izák, Jakub, Lazar, Mojžíš.¹⁶

V letech 1602-1605 působila v Prostějově hebrejská knihtiskárna Isaka ben Arona Prostitze.¹⁷ Za třicetileté války město trpělo drancováním, Židé na tom byli

¹⁵ KLENOVSKÝ, JAROSLAV.: *Židovské město v Prostějově*. Prostějov 1997, s. 3.

¹⁶ KLENOVSKÝ, JAROSLAV.: *Židovské město v Prostějově*. Prostějov 1997, s. 3,4.

¹⁷ PETERKA, MILOSLAV: *Prostějovské ghetto*. In: *Židé a Morava 1995*, s. 67-78.

poměrně dobře díky obchodováním s uniformami. V roce 1664 se počet obyvatel města Prostějova ztenčil, takže židovské obyvatelstvo bylo v početní převaze. V blízkosti panského pivovaru na Plumlově zřídila v roce 1677 knížecí vrchnost palírnu se šesti kotli a pronajala ji prostějovskému Jakubu Husserlovi. Městská rada si začala osobovat právo stavět Židy pod městskou jurisdikci. Židé podali stížnost ke Karlu Eusebiovi z Lichtenštejnska, který situaci vyřešil ustanovením nového policejního řádu v roce 1688.¹⁸

Během 17. století zvýšili počet Židů četní imigranti z Polska, Vídně a také Slezska. Židé začali zcela ovládat obchod a nevraživost vyvrcholila v 70. letech 17. století protižidovskými bouřemi. Úřady a vrchnost se snažily Židy násilím obrátit na katolickou víru. Katolická církev se snažila upevňovat své protižidovské pozice, také prostějovští faráři dbali o to, aby o nedělích a bohoslužbách byly židovské obchody a krčmy uzavřeny a byly dodržovány církevní příkazy v době postní. V 17. století postihl prostějovské židovské ghetto požár, který zničil téměř celé město, požáru neuniklo ani ghetto se synagogou a listinný archiv. Protižidovská opatření vedla také k emigraci, zejména do Libně u Prahy, do Uher a pruského Slezska.

V Prostějově našlo živnou půdu sabatiánské hnutí přívrženců pseudomesiáše Sabbataje Cvi, které vedl Juda Leib Prossnitz, který se nakonec musel vystěhovat do Uher. Název Hanácký Jeruzalém získal Prostějov právě díky židovské vzdělanosti talmudského bádání.

V roce 1801 založil obchodník Veit Ehrenstamm první manufakturní výrobu jemného sukna a kašmíru.¹⁹

Roku 1834 čítala prostějovská židovská obec 58 domů se 1 742 obyvateli, z toho bylo 852 mužů a 890 žen. Prostějovští rabíni vynikali jako znalci talmudu, spisovatelé a učitelé. V roce 1835 kázal německy v prostějovské synagoze rabín Lów Schwab. Další významnou osobou byl rabín Hirsch B. Fassel, který v roce 1848 poslal říšskému sněmu do Kroměříže památný spis dožadující se emancipace židovského obyvatelstva. Hodně prostějovských židovských studentů studovalo na

¹⁸ PETERKA, M: *Prostějovské ghetto*. In: Židé a Morava 1995, s. 67-78

¹⁹ KLENOVSKÝ, J.: *Židovské město v Prostějově*. Prostějov 1997, s. 4, 5, 6.

německém gymnáziu v Olomouci. Jeho absolventi odcházeli do Vídně, Lipska i Prahy.²⁰ Na univerzitě v Lipsku studoval také Edmund Husserl, který se tam setkal s Tomášem Masarykem. Z Prostějova pochází mnoho významných básníků, spisovatelů a učenců židovského původu, např. Gedeon Brecher, Josef Bergel, Ephraim Israel Blücher a další.

Prostějov byl znám jako středisko oděvní výroby. Po celá staletí bojovali mezi sebou židovští obchodníci a cechovní řemeslné svazy. Nejvíce se Židé věnovali vetešnictví – nákupu a prodeji obnošeného šatstva. Majitelé židovských vetešnických krámů prodávali levnější oděvy, především z varndorsfkých bavlněných materiálů. Bohatí obyvatelé židovské obce v Prostějově využili v 2. polovině 19. století příznivých podmínek a založili rozsáhlou průmyslovou konfekční výrobu.²¹ Po Veithu Ehrenstammovi se nejvíce zasloužil o rozvoj tohoto odvětví Mayer Mandl, nejstarší ze synů Mosese Mandla. V roce 1850 se Mayer Mandl stal mistrem plumlovského krejčovského cechu a po založení židovského cechu jeho předsedou. O osm let později žádal o oprávnění k tovární výrobě mužských oděvů. Tyto jeho kroky se staly důležitými k rozvoji konfekčního průmyslu v Prostějově. (více na s.30)

Od poloviny 19. století se židovské obyvatelstvo v Prostějově organizovalo ve vlastních zájmových a společenských organizacích. Mnohé z nich spolupracovaly s německým obyvatelstvem v Prostějově. Židovské spolky existovaly až do konce první světové války, většina z nich pokračovala i nadále. Např. Dobročinný spolek židovských paní, Místní skupina cestujících obchodníků rakousko-uherských, Židovský spolek Cherva Kadische, Židovský tělocvičný spolek atd. Revoluční rok 1848 přinesl plná občanská práva pro židovské obyvatelstvo. O rok později vznikla samostatná politická židovská obec v Prostějově a okolí, zrušena byla až 1. 1. 1920.²² Židé se zapojili do všech oblastí života, dokladem jsou jména významných osobností.

²⁰ PETERKA, M: *Prostějovské ghetto*. In: Židé a Morava 1995, s. 67-78.

²¹ SOMMER, KAREL., GÍMEŠ, EMIL.: *Z dějin oděvního průmyslu na Prostějovsku*. Prostějov 1970, s. 11, 16.

²² PETERKA, M: *Prostějovské ghetto*. In: Židé a Morava 1995, s. 67-78

Prestiž získal také od roku 1903 židovský tělocvičný spolek, později přejmenovaný na sportovní klub Makabi Prostějov. Součástí historie Židů v Prostějově je židovská tělovýchova, reprezentovaná právě sportovním klubem Makabi, provozující hlavně fotbal a tenis. První zmínka o organizované židovské tělovýchově v Prostějově se objevuje v roce 1903. Než byl založen sportovní klub Makabi existovaly v Prostějově dva židovské národní spolky – Jüdischer Volsverein a Zion. Židovský tělocvičný spolek se přeměnil až v roce 1919 na sportovní klub Makabi. Tento spolek se stal nejslavnější prostějovskou židovskou sportovní organizací.²³

V roce 1925 měl klub Makabi tři sekce – kopanou, tenis a tělocvik. Hlavním sponzorem klubu byla prostějovská konfekční firma Sborowitz, u níž byli členové fotbalového týmu zaměstnáni. Z počátku 30. let byl klub již léta mistrem židovského fotbalového svazu v ČSR. V této době provozoval také stolní tenis a lyžařství. V roce 1935 byl Ž. S. K. Makabi členem Čs. fotbalové a tenisové asociace židovského svazu zimních sportů. Rozšířil počet svých oddílů na atletiku, šerm, házenou, ping-pong, zimní sporty a šachy. Klubové barvy byly modrá a bílá. K nejvýznamnějším událostem v dějinách klubu patřilo otevření nového stadionu v Kostelecké ulici 1. 9. 1935. Poslední zpráva o činnosti pochází z roku 1937. Činnost židovské tělocvičné a sportovní jednoty Makabi byla zastavena oběžníkem Židovské náboženské obce v Praze v roce 1940. Po okupaci zakázal Český fotbalový svaz další zápasy Makabi s českými kluby. Správa hřiště přešla pod městskou obec, která ho pronajímala. Po 2. světové válce se přeživší bývalí členové snažili o obnovu klubu, ale nikdy k tomu nedošlo. Místo bývalé sportovní slávy ožilo teprve před několika lety. Na místě někdejšího hřiště vyrostl moderní hotel.²⁴

Zánik přítomnosti Židů v Prostějově přinesla nacistická ideologie. Zfašizovaný tisk zejména vlajkařský Arijský boj, ale i prostějovské Hlasy z Hané hlásaly nad vítězstvím německých armád a perzekucí Židů. V rámci tzv. konečného řešení

²³ DOKOUPILOVÁ, MARIE: *Židovský sportovní klub Makabi v Prostějově*. In: Střední Morava 1997, r. 3, č.4, s. 95-98.

²⁴ DOKOUPILOVÁ, M.: *Židovský sportovní klub Makabi v Prostějově*. In: Střední Morava 1997, r. 3, č.4, s. 95-98.

Židovské otázky bylo v roce 1942 odvečeno na 1600 Židů z Prostějova do Terezína a dále do vyhlazovacích táborů na východě. Malá část přeživších obnovila v roce 1945 židovskou náboženskou obec a od roku 1960 se stala synagogálním sborem, od roku 1966 je součástí Židovské náboženské obce v Brně.²⁵

²⁵ KLENOVSKÝ, J.: *Židovské město v Prostějově*. Prostějov 1997, s. 8.

3. 1. 1 Osobnosti zabývající se problematikou dějin Židů v Prostějově

V roce 1997 vydalo Muzeum Prostějovska ve spolupráci s židovskou obcí v Brně a městem Prostějovem publikaci věnovanou právě otázce Židů v Prostějově. Kniha je velmi stručná, ale obsahuje nejdůležitější momenty doplněné o fotografie. Hlavním autorem je Jaroslav Klenovský, který patří k předním odborníkům na židovskou problematiku. Vydal řadu knih, např. *Židovské město v Prostějově*, *Židovské památky Lipníku nad Bečvou*, *Památky Židovské obce tovačovské*.

Jaroslav Klenovský

Narodil se v roce 1954 v Brně. Vzdělání získal na Fakultě architektury VUT v Brně. Židovskou tematikou se zabývá od roku 1980, kdy začal pracovat na Krajském středisku státní památkové péče a ochrany přírody v Brně. Částí úvazku pracuje pro židovskou obec v Brně a pro Matana, a.s. Praha. Projektuje rekonstrukce synagog a je architektem urbanisticko-architektonických studií židovských čtvrtí a center měst. Spolupodílí se také na řadě muzejních expozic a výstav.²⁶

Marie Dokoupilová

Marie Dokoupilová pracuje v Muzeu Prostějovska v Prostějově. Zabývá se hlavně literárními dějinami Prostějovska a tematikou dějin prostějovských Židů. Sestavila seznam pramenů a literatury k dějinám židovské obce v Prostějově. Tato historička vystudovala obor historie na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Pracovala také ve Vlastivědném muzeu a Vědecké knihovně v Olomouci. Dějinami Židů v Prostějově se zabývá již 16 let. V posledních letech věnuje svou pozornost prostějovským obětem holocaustu.²⁷

²⁶ VÁCLAVÍK, RADEK.: *Prostějov býval hanáckým Jeruzalémem*. In: MF Dnes 21. 2. 2004, č. 44.

²⁷ HRUBÁ, DANA.: *Známé i neznámé*. In: Týdeník Prostějovska 16. 12. 2009, r. 2, č. 50, s. 6.

3. 2 ŽIDOVSKÉ STAVBY V PROSTĚJOVĚ

V polovině 15. století se přichozí Židé usadili na místě augustiniánského kláštera, který byl opuštěn za husitských válek. S rostoucím počtem židovských obyvatel se zvětšoval i rozsah ghetta. V jednom domě bydlelo až 30 lidí. Celý prostor jihovýchodní části historického jádra s městským opevněním vyplnily v průběhu 16. století židovské čtvrti. Židé postupně také obsadili domy severně od náměstí ve Školní ulici. Vznikly tak dvě prostorově oddělené židovské části. Vlivem imigrace došlo v 17. století k masivnímu nárůstu židovské obce. Již počátkem 18. století obklopovaly židovské domy farní kostel a většinu prodejních krámů v loubí pod radnicí. Četné požáry měly vliv na vývoj židovského města, největší v roce 1697. Urbanistickým zásahem do města bylo rušení hradeb ve 2. pol. 19. století, kdy se prostorově změnila jižní, západní a východní obvody jádra města, v důsledku těchto úprav byla na počátku 20. století zbořena Stará Synagoga a 5 domů jižně od ní a nahrazena Novým templem a novou školou.²⁸

Statistické údaje uvádí, že koncem 16. století bylo v Prostějově z celkového počtu 631 domů- 59 židovských, v roce 1639 – 64 židovských domů, v roce 1784 – 54 židovských domů, v roce 1834 – 58 židovských domů.

Hlavní jižní židovská čtvrť se skládala z bloku domů oddělených ulicemi, tři ulice byly výhradně a tři částečně v držení Židů. Pátevní východozápadní ulice se nazývala Židovská. V 2. polovině 19. století dostaly ulice své vlastní názvy, které byly později změněny.²⁹ (více následující tabulka)

²⁸ KLENOVSKÝ, J.: *Židovské město v Prostějově*. Prostějov 1997, s. 14, 15.

²⁹ Tamtéž, s. 18-20.

Tabulka č. 1, Názvy židovských ulic v Prostějově

Původní název	Přejmenování	Dnešní název
Nadační ulice	Trischetova ulice	Křížkovského ulice
Brecherova ulice		Úprkova ulice
Koželužská ulice		Koželužská ulice
Pekařská ulice		Pekařská ulice
Hradební ulice		Hradební ulice
Kostelní ulice		Kostelní ulice
Příční ulice		Lutinova ulice
Na náspech	Valová	Lutinova ulice
Ehrenstammova		Demlova ulice
Nám. U templu		Nám. Svatopluka Čecha

Na spojnici do Školní ulice stálo 24 masných krámů, které povětšinou patřily Židům. Jádra domovní výstavby židovské čtvrti jsou z barokního období, později byla překryta klasicistními a empírovými úpravami.³⁰

Nad vstupem do židovské školy v Demlově ulici čp. 35 byla umístěna kamenná deska se zlaceným hebrejským nápisem: „O výstavbě nadačního domu Veitem Ehrenstammen v roce 1814“. Po přestavbě byla vsazena do severního štítu. Typický domovní průchod napříč blokem je dokumentován jen jeden, mezi Starou synagogou a domem čp. 33 v Nadační ulici.³¹ Další významnou stavbou byla stará židovská talmud-tóra škola v Demlově ulici čp. 25. Obecní kanceláře s bytem rabína se

³⁰ KLENOVSKÝ, J.: *Židovské město v Prostějově*. Prostějov 1997, s. 20.

³¹ Tamtéž, s. 21.

nalézaly v budově Úprkova čp. 73, za 1. republiky v tzv. Židovském národním domě, po válce v domě Sádky č. 2. Chudobinec a chorobinec nadace Dr. Brechera byl postaven mimo areál židovské čtvrti. Masné krámy před Novou synagogou byly zbourány v roce 1951.

Zařízením, které chybělo v prostějovském ghettu po celou dobu jeho existence, byla kanalizace.

Hřiště židovského sportovního klubu Makkabi bylo původně na dnešním nám. Spojenců, v roce 1935 byl vybudován nový stadión při Kostelecké ulici, dnes Tenisový klub.

Na konci 2. světové války bylo několik domů zcela zničeno pumovými útoky. Asanace jednoho domu znamenala statické ohrožení sousedních budov. Do počátku 70. let bylo zbouráno asi 15 domů, v roce 1989 dalších asi 45. Důsledně byl zdemolován blok domů ve Školní ulici. Obrovské proluky v jižní židovské čtvrti byly zastavěny městskou tržnicí a budovou kulturního domu. Otázka zachování osmi domů z bloku Úprkova-Kostelní- Hradební ulice skončila vítězstvím pro památkáře. Tyto domy musely projít rekonstrukcí v letech 1996-97 a získaly novou podobu.³²

3. 2. 1 Synagogy

Pro nejstarší období máme dochováno jen velmi málo zpráv o židovských stavbách v Prostějově, proto můžeme předpokládat, že první synagoga mohla být zřízena při zakládání prostějovské židovské komunity, tedy někdy v 2. polovině 15. století. Škola a tedy i první synagoga je uvedena v kronice prostějovského písaře Jana Bělkovského z Ronšova už k roku 1522, popř. 1540. Měla přiléhat k hradbám a musela být upravována v důsledku poškození za třicetileté války.

Z roku 1674 pochází zpráva o položení základního kamene ke stavbě nové synagogy.³³ K tomuto okamžiku patří příběh o zázraku, který říká, že se strhla hrozná bouře a jáma určená k zapuštění kamene se v mžiku naplnila vodou, zmizela a nemohli ji najít, ale po půl hodině voda opadla, kámen byl položen a mohla začít

³² KLENOVSKÝ, J.: *Židovské město v Prostějově*. Prostějov 1997, s. 24, 25.

³³ Tamtéž, s. 31

slavnost.³⁴ Není zcela jasné, zda šlo o stavbu na místě předchozího templu nebo o výstavbu nové synagogy za existence jiné starší. Budova je postavena v barokním slohu a byla několikrát rozšířena, nejprve o baštu městského opevnění a dále v roce 1850. Synagoga byla umístěna na severovýchodním okraji jižní židovské čtvrti. Nepravidelný půdorys Staré synagogy svědčí o složitém vývoji plného úprav a přístaveb. Stavba byla orientována směrem k východu, vstup pro muže byl na západní straně, ženy používaly vnější schodiště na severním průčelí. K severní straně se přimykala přístavek, který obsahoval varhany, v přízemí se zřejmě nalézalo zázemí pro rabína a kantora. Rozpor mezi počtem obyvatel židovského města a kapacitním omezením jediné synagogy lze vysvětlit existencí menších soukromých modliteben. Historické zprávy však o nich mlčí. Osud Staré synagogy ovlivnily urbanistické změny, nakonec bylo rozhodnuto o jejím zbourání a nahrazením novostavbou.

Ještě předtím, počátkem 19. století vznikla nutnost pořídit ještě jednu synagogu z důvodu přírůstku židovského obyvatelstva. K tomuto účelu byla přestavěna část domu mezi templu a židovskou školou, v ulici zvané později Ehrenstammova. Tato synagoga byla užívána jako studovna talmudské literatury nebo náboženská učebna bet ha-midraš. Svůj úkol plnila až do počátku 40. let, v roce 1942 byla nacisty uzavřena. V roce 1951 byla budova Židovské náboženské obce prodána pravoslavné církvi, která ji adaptovala na kostel sv. Jiří. Pravoslavná církev ukončila provoz v roce 1966. O budovu projevil zájem Muzeum Prostějovska v Prostějově, které dalo vypracovat projekt adaptace na obrazovou galerii muzea.

Na jaře 1904 Jakob Gartner vypracoval plány na novou synagogu. Stará synagoga byla zbořena a následně byl za podpory prostějovské firmy Konečný a Nedělník, vystavěn Nový templ.³⁵ V noci 14. - 15. června 1939 se nacisté pokusili Velkou synagogu zapálit, v roce 1940 ji uzavřeli. Po válce byla budova prodána církvi čs. Husitské, která ji rázně adaptovala podle projektu olomouckého architekta Huberta

³⁴ DOKOUPILOVÁ, M.: *Za církevními památkami Prostějova. Židovské synagogy*. In: Prostějovský týden 2000, r. 10, č. 31, s. 7.

³⁵ KLENOVSKÝ, J.: *Židovské město v Prostějově*. Prostějov 1997, s. 32-47.

Austa na Husův sbor. Dramatické osudy synagogy a židovské obce připomíná pamětní tabule ve foyeru Husova sboru. Po válce si židovská obec zřídila modlitebnu v hlavní místnosti nadačního domu Dr. Gedeona Brechera, která zanikla v roce 1973, kdy byla nakonec prodána církvi Křesťanské sbory.³⁶

3. 2. 2 Hřbitovy

Tradice i náboženské zvyklosti ukládaly Židům úctu k místům, kde jsou uloženy ostatky jejich předků. K založení hřbitova obvykle došlo daleko později, než vzniklo nejstarší židovské osídlení v dané obci. V Prostějově došlo k založení židovského hřbitova vedle hřbitova městského.

Nejstarší místo, kde Židé pohřbívali své mrtvé, je uvedeno v publikaci *Prostějovský okres*, sepsané V. Janouškem. Zde se uvádí, že v roce 1801 byl zřízen židovský hřbitov v Lazaretech (dnes Studentská ulice). Hřbitov byl v příkopu a valu. Dalším autorem, který se zmiňuje o tomto nejstarším hřbitovu, je Ondřej Přikryl v díle *Z těžkých dob Prostějova*. Hovoří se zde o tzv. „Zwingru“, který obecně označoval plochu mezi hradbami a valy za branou Plumlovskou. Také nejstarší prostějovský lékař a historik umění J. Mathon doplňuje, že nestarší náhrobní kámen židovský pochází z roku 1654. Židé museli za své nebožtíky platit zvláštní poplatek. Dodává, že staré náhrobní kameny z 16. a 17. století byly přeneseny od městských hradeb na nový hřbitov mezi Zelenou a Štěpánskou ulicí, na počátku 19. století. Doklady všech těchto poznatků přinášejí archeologické nálezy. Např. v roce 1995 byla v Hradební ulici nalezena část hradební bašty a u ní pohřeb v dřevěné rakvi, pravděpodobně šlo o nebožtíka židovského původu.³⁷ Další objevy pochází z bývalé Šerhovní ulice, pohřebiště je datováno na konec 16. a průběh 17. a 18. století. Zajímavé informace k tomuto tématu poskytuje článek bývalého prostějovského

³⁶ KLENOVSKÝ, J.: *Židovské město v Prostějově*. Prostějov 1997, s. 31-47.

³⁷ DOKOUPILOVÁ, M.: *Místa pohřbívání Židů v Prostějově do počátku 19. století*. In: *Židé a Morava 1999*, s. 74-78.

rabína Ludvíka Schapa – Kdyby kameny uměly mluvit, tak jak uvádí M. Dokoupilová ve svém článku.³⁸

Nejstarší židovský hřbitov v Prostějově se nalézal v hradebním příkopě mezi Plumlovskou a Brněnskou branou. Založen byl nedlouho po vzniku židovské obce, tzn. ve 2. polovině 15. století. Pohřbívat se na něm přestalo až v roce 1802. Zbytky hřbitova byly zrušeny až v 60. letech 19. století.

Druhý židovský hřbitov byl na brněnském předměstí mezi ulicemi Lazaretovou a Ztracenou (dnes Lidická a Tylova ulice). Rovinný hřbitov byl opatřen cihelnou zdí. Náhrobky staršího typu zaujímaly víceméně pravidelné řady kolmo k hlavní cestě. Na hřbitově se nacházelo asi 1924 náhrobních kamenů, pochována je zde řada významných osobností, např. Veit Ehrenstamm, Sigmund a Bernard Husserlovi, Ignatz Brüll. Koncem 19. století přišla prostějovská rada se záměrem zrušit všechny dosavadní hřbitovy a místo nich zřídit nové komunální pohřebiště na okraji města. Na začátku okupace začal nacistům hřbitov vadit, nechali všechny náhrobky vytrhat a odvézt.

Třetí pohřebiště židovské komunity je součástí rozsáhlého areálu městských hřbitovů při Brněnské ulici. Židovské oddělení tvoří jižní okraj komplexu, oficiálně bylo otevřeno 12. 4. 1908. Obřadní síň je přízemní halová stavba, je to jedna z posledních obřadních sání na Moravě, která může dodnes sloužit svému účelu. V sálu je i pamětní deska se jmény 1370 obětí nacistické rasové perzekuce z let 1939-45. Celkem je zde asi 500 náhrobních kamenů. I zde je pochována řada významných jmen – Chevra Kadiša, Samuel Hirsch, továrníci Gustav Sborowitz a Josef Féher, dále členové vážených rodin Zweigů, Husserlů, Heiligů, Brüllů atd. Za obřadní sání upoutává pozornost kamenný památník obětí válek. Majitelem je Židovská obec v Brně.³⁹

³⁸ DOKOUPILOVÁ, M.: *Místa pohřbívání Židů v Prostějově do počátku 19. století*. In: *Židé a Morava* 1999, s. 74-78.

³⁹ KLENOVSKÝ, J.: *Židovské město v Prostějově*. Prostějov 1997, s. 48-54.

3. 2. 3 Špalíček

Pod tímto označením se skrývá blok deseti domů v prostoru bývalé židovské čtvrti, jeden z pozůstatků prostějovského židovského ghetta. Židovská ghetta jsou městské části budované jako uzavřené jednotky, většinou izolované od ostatní městské zástavby. Špalíček je shluk domů vymezených ulicemi Úprkovou, Kostelní, Hradební a Lutinovou. Jednotlivé domy měly různou stavební hodnotu. Stručná charakteristika objektů:

Dům na rohu ulice Úprkova a Kostelní č. 12 pochází z první poloviny 19. století. Jedná se o doklad stavitelství v době biedermeieru. Dům je vystavěn z cihel, s bohatou fasádou a klenutými prostory v přízemí.

Další dům v Úprkově ulici č. 16 je směsicí různých přístaveb a vestaveb, jádro pochází z první poloviny 19. století.

Nemovitost v Úprkově ulici č. 18 je majetkem Muzea Prostějovska. Jedná se o historicky velmi cenný objekt, o čemž svědčí plachtové klenby v přízemí. Je zajímavý svým štítem ve tvaru tzv. „vlaštovčího ocasu“.

Posledním domem v Úprkově ulici je dům č. 20, který je v soukromém vlastnictví.

Před započítáním všech rekonstrukcí výše uvedených domů byl v nejlepším stavu dům v Hradební ulici č. 23 a je rovněž majetkem Muzea Prostějovska. V sousedství na adrese Hradební 19 stával jednopatrový dům s charakteristickým balkonem nad vchodem. Právě tento balkon je jediný, co po domě zůstalo a je uložen v muzeu.

Poslední dva objekty - rohový dům v Hradební 17 a sousední Kostelní 13 se od „Špalíčku“ lišily. Jejich historická hodnota byla nulová, a proto byla jako u jediných, dovolena asanace.⁴⁰

⁴⁰ CHYTIL, MILOSLAV: *Špalíček stavěn, bourán a opravován*. In: Prostějovský týden 1997, r. 7, č. 15, s. 16.

3. 3 Významné osobnosti židovského původu

Židovská komunita v Prostějově přinesla řadu významných osob.

Adolf Beer (27. 2. 1831 - 7. 5. 1902 ve Vídni)

Adolf Beer se narodil v Prostějově a působil zde jako pedagog a historik. Nejprve studoval na prostějovském gymnáziu, a poté na univerzitách ve Vídni, Berlíně, Heidelbergu a Praze. Překážkou pro politickou kariéru mu byl židovský původ, a proto se židovské víry vzdal. Po ukončení doktorského studia působil jako učitel dějepisu na středních školách ve Vídni, Praze a Ukrajině. Svou politickou kariéru začal jako ministerský poradce v otázkách vzdělání. Řadu let byl členem parlamentu. Dokonce byl navrhován na ministra výchovy, ale opět sehrál roli židovský původ. Adolf Beer byl členem rakouské akademie věd. Jeho rozsáhlá publikační činnost ukazuje jeho znalosti v oblasti obchodu, zahraniční politiky, vzdělání a současné historie.⁴¹

Ephrain Israel Blúcher (1811- 1882)

Svůj život zasvětil vzdělání, působil jako učitel a rabín.

Gedeon Brecher (1797- 1873)

Vystudoval medicínu, byl to velmi vzdělaný člověk s citem pro lidské utrpení. V roce 1869 založil židovský chudobinec a starobinec. Založil svůj nadační dům. Jeho syn Adolph byl také známý spisovatel a fyzik.⁴²

⁴¹ Město Prostějov. Informace dostupné na WWW
<http://www.mestopv.cz/cz/turista/o_meste/slavne-osobnosti/>, citováno [12. 3. 2011].

⁴² KLENOVSKÝ, J.: *Židovské město v Prostějově*. Prostějov 1997, s. 9.

Ignatz Brüll (1846- 1905)

Celý svůj život se věnoval hudbě jako klavírista a skladatel. Živil se jako koncertní mistr a učitel hry na klavír. K jeho nejznámějším operám a hudebním dramatům patří Zlatý kříž, Bianka, Husar.

Zeno Dostál (1934-1996)

Tento významný muž v oblasti filmu se narodil v Konici u Prostějova. Pracoval nejen jako filmový režisér, ale také spisovatel. Mezi jeho nejznámější filmy patří Král kolonád a Golet v údolí.

Veit Ehrenstamm (1757-1828)

Tento rychtář a průmyslník se původně zabýval obchodem se sukem a střížným zbožím. Později se zaměřil i na obchod s armádními dodávkami kůže a potravin. I přes odpor prostějovského magistrátu postavil na Olomouckém předměstí v Prostějově budovu továrny, kterou vybavil nejmodernějšími stroji. Po jeho smrti převzali tovární oprávnění jeho synové, kteří pokračovali v podnikání až do roku 1833, kdy se podnik ocitl v konkurzu.⁴³

Max Fleischer (1841- 1905)

Muž, který se proslavil v oblasti architektury. Je autorem mnoha synagog a židovských hrobek. K jeho dílům patří synagogy v Brně, v Pelhřimově, v Českých Budějovicích.⁴⁴

Edmund Husserl (8. 4.1859 v Prostějově – 27. 4. 1938 ve Freiburgu)

Narodil se v prostějovské židovské obci. Vystudoval německé gymnázium v Olomouci, kde složil maturitu v roce 1876. Následovalo studium na univerzitě v Lipsku, tři semestry zde studoval matematiku, astronomii, fyziku a filozofii. Zde se seznámil s Masarykem a evropskou filozofií. Z Lipska odešel do Berlína, kde zůstal do roku 1881 a teprve potom zamířil do Vídně. Po roční vojenské službě ve Vídni a

⁴³ MYŠKA, MILAN.: *Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska*. Ostrava 2003, s. 98.

⁴⁴ KLENOVSKÝ, J.: *Židovské město v Prostějově*. Prostějov 1997, s. 9, 10.

v Olomouci přišel Husserl k Franzi Brentanovi a pod jeho vlivem se rozhodl věnovat filozofii. Dalších patnáct let žil v Halle, kde se také oženil.⁴⁵ Dále působil jako profesor na univerzitách v Göttingenu a ve Freiburgu. Na poli filozofie se proslavil svým prvním dílem *Logická zkoumání*. Je zakladatelem fenomenologické školy. V belgickém městě Lovani je jeho archiv. Z Prostějova pocházela také jeho manželka Malvína. Jeho rodný dům v Prostějově byl v roce 1959 zbourán.⁴⁶

Meier Mandl (1821-1888)

Narodil se v Prostějově jako nejstarší syn Mosese Mandla. V roce 1834 si zřídil vlastní obchod se starými oděvy. Od krejčovského cechu v Plumlově získal tovaryšský list a vysvědčení mistra, což mu umožnilo obdržet povolení obchodu s novými oděvy. Spolu s otcem byl v roce 1849 obviněn, že dodává oděvy a uniformy uherským povstalcům. V roce 1855 zakoupil budovu bývalé Ehrenstammovy továrny, kde zřídil sklady. Následovalo podání žádosti k výrobě mužských oděvů, a tak spolu s bratrem Ignatzem se stali společníky firmy, která byla zapsána do obchodního rejstříku. M. Mandl vybudoval tzv. zácvičné dílny, kde vzdělával jednotlivé pracovníky podle specializací na jednotlivé druhy oděvů. Postupně kupoval stroje, např. Singerův šicí stroj, stroj na řezání látek z Paříže. Do firmy přijal také členy své rodiny a zřídil pobočný závod ve Vídni. Tato proslulá firma zanikla v roce 1926.⁴⁷

Isak ben Aron Prostitz (-1612)

Lidé však nepoužívali jeho rodné jméno, nýbrž ho nazývali Isak Drucker, nebo-li tiskař. Svému řemeslu se vyučil v Benátkách a mohl se pyšnit vytisknutím nejméně 200 děl v různých oborech. V letech 1602-1605 vydal v rodném Prostějově čtyři knihy a uzavřel tak období slavného prostějovského knihtisku 16. století.

⁴⁵ *Edmund Husserl. Život a dílo.* Muzeum Prostějovska v Prostějově 1991, s. 6.

⁴⁶ Město Prostějov, informace dostupné na [WWW<http://www.mestopv.cz/cz/turista/o_meste/slavne-osobnosti/>](http://www.mestopv.cz/cz/turista/o_meste/slavne-osobnosti/), citováno [12. 3. 2011].

⁴⁷ MYŠKA, M.: *Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska.* Ostrava 2003, s. 289, 290.

Moritz Steinschneider (1816-1907)

Je to jeden ze zakladatelů moderní hebrejské bibliografie a významný světový představitel judaistické vědy.⁴⁸

Max Zweig (1892- 1992)

Bratranec Stefana Zweiga byl znám jako spisovatel a dramatik. Byl významným německy píšícím autorem, získal řadu uznání, především za divadelní hry, kterých napsal více než 20 a které vyšly pod názvem Dramata.⁴⁹

⁴⁸Projekt Židovského muzea v Praze. Informace dostupné na WWW< <http://www.zmizeli-sousedse.cz/pracestudentu/pisemne/prace10.html>>, citováno [15. 3. 2011].

⁴⁹ KLENOVSKÝ, J.:*Židovské město v Prostějově*. Prostějov 1997. s. 10.

3. 4 Dotazník

Dotazník je jedním z nejpoužívanějších nástrojů pro sběr dat pro různé typy výzkumů. Skládá se z otázek, jejímž cílem je získat názory a fakta od respondentů. V dotazníku jsem použila převážně otázky otevřené, ale i uzavřené. Následně jsem dotazník vyhodnotila. Cílem otázek je zjistit, jaké vědomosti mají žáci o dějinách Židů v Prostějově. Dotazník byl zodpovídan žákyně gymnázia v Prostějově.⁵⁰

Vyhodnocení:

Dotazník vyplňovalo celkem 119 žáků, z toho 62 dívek a 57 chlapců. Věkové rozmezí bylo od 14 do 19 let. Zde je vyhodnocení jednotlivých otázek:

- Jak rozsáhle jste se podle vašeho názoru věnovali problematice dějin Židů v Prostějově ve výuce?

dostatečně- 7%, pouze stručně – 46, 5%, vůbec- 46,5%

- Co označuje termín holocaust?

Správně odpovědělo 95 respondentů z celkového počtu 119.

- Jakým diskriminačním opatřením bylo vystavováno židovské obyvatelstvo ve středověku?

Na otázku odpovědělo 65 žáků, ale pouze 49 odpovědí bylo správných. Nejčastější odpovědi- omezení práv, uzavírání do ghett, zabavování majetku panovníkem, vyčlenění z některých povolání.

- Vysvětlete pojem židovské ghetto?

Počet správných odpovědí byl 71.

⁵⁰Dotazník on-line. Informace dostupné na WWW< <http://www.dotaznik-online.cz/>>, citováno [26. 3. 2011]

- Kde byste v Prostějově hledali zbytky židovských staveb?

Jako správnou odpověď jsem uznala i židovský hřbitov v Prostějově, tedy celkem 63 správných odpovědí.

- Znáte nějakou významnou osobu židovského původu pocházející z Prostějova?

Tato otázka nebyla 93 žáky vůbec zodpovězena, u dalších 10 jmen se nejednalo o osoby židovského původu, jen 16 žáků vědělo správnou odpověď, a to jména – Edmund Husserl a Max Zweig.

- Kde si myslíte, že je v Prostějově židovský hřbitov?

Více jak polovina, tedy 77 žáků by dokázalo říci, kde je židovský hřbitov v Prostějově.

- Dokážete odvodit, proč byl Prostějov označován jako Hanácký Jeruzalém?

Nejčastější odpověď byla z důvodu velkého počtu Židů v Prostějově a díky židovským stavbám. Nikdo nenapsal židovskou vzdělanost v podobě talmudského bádání.

- Navštívili jste někdy výstavu věnovanou židovské tematice nebo židovskou památku?

ano - 67

ne -52

Kde? Prostějov, Praha, Osvětim, Březinka, Londýn, Berlín, Terezín

Celkově bych dotazník vyhodnotila kladně, většina žáků dokázala doplnit nejméně polovinu otázek. Nejvíce správných odpovědí bylo u vysvětlení základních termínů jako holocaust a židovské ghetto. Podle výsledků mohu říci, že znalost poznatků k dějinám Židů v Prostějově je na dobré úrovni.

Dotazník pro žáky středních škol:

M Ž Věk: Ročník:

Jak rozsáhle jste se podle vašeho názoru věnovali problematice dějin Židů v Prostějově ve výuce?

vůbec pouze stručně dostatečně

Co označuje termín holocaust?

.....

Jakým diskriminačním opatřením bylo vystavováno židovské obyvatelstvo ve středověku?

.....

Vysvětlete pojem židovské ghetto?

.....

Kde byste v Prostějově hledali zbytky židovských staveb?

.....

Znáte nějakou významnou osobu židovského původu pocházející z Prostějova?

.....

Kde si myslíte, že je v Prostějově židovský hřbitov?

.....

Dokážete odvodit, proč byl Prostějov označován jako Hanácký Jeruzalém?

.....

Navštívili jste někdy výstavu věnovanou židovské tematice nebo židovskou památku?

ano ne

Jestliže ano, kde?

4. VYUŽITÍ TOHOTO TÉMATU V PEDAGOGICKÉ PRAXI

4.1 Základní teoretická struktura hodiny

Edukační procesy jsou všechny činnosti lidí, při nichž dochází k učení na straně nějakého subjektu, jemuž je exponován nějakým jiným subjektem přímo nebo zprostředkovaně určitý druh informace. Školní výuka je rozšířeným typem reálného edukačního procesu.⁵¹ Vyučování představuje specifický druh lidské činnosti, která spočívá ve vzájemné spolupráci učitele a žáků, a která směřuje k určitým cílům. Cílem vyučování chápeme zamyšlený a očekávaný výsledek, k němuž učitel spolu se žáky směřuje.

Nejdůležitějšími komponenty procesu vyučování:

- cíle procesu vyučování
- obsah (učivo)
- součinnost učitele a žáků
- metody, organizační formy a didaktické prostředky
- podmínky, za nichž proces vyučování probíhá

Vyučovací hodiny se vyznačují určitou vnitřní strukturou. Takový průběh hodiny charakterizuje určitý řád v postupu učitele. Hovoříme o tzv. etapách vyučovací hodiny. Každá etapa má specifické cíle. Obecně se vymezují ve vyučovací hodině následující etapy:⁵²

1. Zahájení vyučovací hodiny (organizační příprava, určení cílů hodiny a jejího tématu, motivace žáků.
2. Opakování dříve probraného učiva, připomenutí zkušeností žáků, obvyklé je spojení s kontrolou a hodnocením vědomostí již získaných.
3. Probírání nového učiva, objevování nových poznatků, postupů a technik.

⁵¹ PRŮCHA, JAN.: *Moderní pedagogika*. Praha 2002, s. 65.

⁵² SKALKOVÁ, JARMILA.: *Obecná didaktika*. Praha 2007, s. 118.

4. Opakování nebo procvičování nového učiva, samostatné používání nových vědomostí.

5. Uložení domácích úkolů.⁵³

Vyučovací metodu lze chápat jako specifický způsob uspořádání činností učitele a žáků, který rozvíjí vzdělanostní profil žáka a je v souladu se vzdělávacími a výchovnými cíli.

Klasifikace metod vyučování:

- metody slovní
 - monologické (přednáška, výklad, vyprávění, vysvětlování, instruktáž)
 - dialogické (rozhovor, diskuse, dramatizace)
 - metoda písemných prací
 - metoda práce s učebnicí, knihou, textem
- metody názorně-demonstrační (metoda pozorování jevů a předmětů, předvádění, statická a dynamická projekce)
- metody praktické (nácvik pohybových dovedností, pokusy a laboratorní práce, výtvarné práce, pracovní činnosti)⁵⁴

Co ovlivňuje volbu metody?

- druh a stupeň vzdělávací instituce či školy
- zákonitosti výchovně – vzdělávacích procesů
- charakter vědního oboru či učebního předmětu
- učební možnosti žáka

⁵³SKALKOVÁ, J.: *Obecná didaktika*. Praha 2007, s. 118, 119.

⁵⁴VALIŠOVÁ, ALENA: *Pedagogika pro učitele*. Praha 2007, s. 193.

- vnější podmínky vyučování (časový prostor, geografické podmínky...)⁵⁵

Charakteristika vybraných metod:

- Pro metodu vyprávění je charakteristická konkrétnost, epičnost, živost a bohatost představ, u starších žáků slouží převážně jako metoda pomocná, vyprávění umožňuje poučovat o věcech v sledu událostí.
- Posláním výkladu je objasnit žákům odborné pojmy a poukázat na vzájemné vztahy mezi nimi.
- Často se využívá metody přednášky, která se oproti výkladu liší větší strohostí a využívá se při objasňování rozsáhlejších témat, umožňuje předat žákům informace, které by těžko získával ze studijních pramenů. Tento způsob předpokládá, že žáci si dělají sami záznam, rozdíl je mezi přednáškou na střední a vysoké škole. V současné době se prosazují interaktivní přednášky, kdy učitel vstupuje do většího kontaktu se žáky.
- Princip pódiové diskuse spočívá v tom, že pozvaní odborníci diskutují o určitém problému nebo tématu. Obecně diskuse je rozhovor mezi všemi členy skupiny, v němž jde o vyjasnění dané problematiky.
- Mezi specifické metody demonstrace patří i exkurze. Je to jedna z organizačních forem vyučování, která se realizuje mimo školní prostředí.⁵⁶

⁵⁵ VALIŠOVÁ, A.: *Pedagogika pro učitele*. Praha 2007, s. 195-199.

⁵⁶ SKALKOVÁ, J.: *Obecná didaktika*. Praha 2007, s. 233.

4. 2 Praktické zpracování tématu ve vyučování

Tato kapitola zpracovává téma dějin Židů v Prostějově v rámci vyučovacího procesu pro žáky středních škol.

Příprava na vyučování:

- Cíle: seznámit žáky se základními poznatky, daty a historickým vývojem.
- Obsah: dějiny Židů v Prostějově - historický vývoj, židovské stavby a významné osobnosti.
- Metody: přednáška, diskuse, exkurze.
Didaktické prostředky- fotografie, podle možnosti technického vybavení- základní osnova v prezentaci na PC.
- Podmínky: školní prostředí, mimoškolní prostředí.

Příprava je rozdělena do tří částí:

- 1 vyučovací hodina: přednáška ve třídě
 1. Zahájení vyučování, organizační přiblížení hodiny, jak dlouho se tématu budeme věnovat- 3 vyučovací hodiny, jak bude probíhat každá hodina, co je cílem: získání informací o dané problematice, vytvoření vlastních otázek, prozkoumání daných lokalit.
 2. Zjištění dosavadních vědomostí žáků o tématu prostřednictvím otázek a rozhovoru.
 3. Probírání daného učiva, vysvětlení historických souvislostí.
 4. Uložení domácího úkolu: např. Zjistěte internetové stránky, které se zabývají danou problematikou? Vyhledejte publikace k tématu? Zopakujte si danou látku a připravte si otázky, které Vás zajímají?
- 2 vyučovací hodina: diskuse s odborníkem. Pozvat do třídy odborníka na dané téma (M. Dokoupilová). Představit ho a umožnit žákům získat odpovědi na vlastní otázky formou dialogu.
- 3 vyučovací hodina: exkurze po židovských památkách v Prostějově. Žáci dostanou metodický list, který vyplní v průběhu exkurze. Náplní exkurze budou židovské stavby v Prostějově. Učitel doplní exkurzi o výklad k historii židovských staveb v Prostějově.

Program exkurze:

1. komplex budov zvaný Špalíček
2. Nová synagoga dnes Husův sbor
3. nadační dům Dr. Gedeona Brechera
4. židovský hřbitov v areálu městského hřbitova při Brněnské ulici

Metodický list

Odpovězte na otázky stručně a jasně.

Kde v Prostějově byste našli pozůstatky židovského ghetta?

.....

Které domy patří do komplexu, který bývá označován jako Špalíček?

.....

Kterými ulicemi je Špalíček vymezen?

.....

Jak je označován zajímavý štít na domě v Úprkově ulici č. 18?

.....

Byl nadační dům Dr. Brechera součástí židovské části?

.....

Kolik je náhrobních kamenů na židovském hřbitově v Prostějově?

.....

Napište několik jmen významných židovských osobností pohřbených na židovském hřbitově v Prostějově?

.....

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo vystihnout hlavní mezníky a události ve vývoji židovské obce v Prostějově a podat tak ucelený přehled informací.

Nedílnou součástí práce je úvodní kapitola věnovaná dějinám Židů na našem území se zaměřením na Moravu. Počátek dějin židovských obcí v Čechách a na Moravě můžeme datovat do 9. století. Díky obchodu byla Pražská židovská obec významným kulturním centrem. Poměrně svobodné postavení Židů ve středověku ukončily křížové výpravy a následovalo období zákazů a omezení. Panovníci udělovali a zase odebírali privilegia pro Židy. Zásadní bylo vypovězení Židů z královských měst. Období osvícenství přineslo výrazné změny v podobě Josefínských reforem. Rovnoprávné postavení Židů s ostatním obyvatelstvem ustanovila rakouská ústava z roku 1848. 20. století nebylo pro židovské obyvatelstvo příznivé. Životy mnoha Židů skončily v koncentračních nebo vyhlazovacích táborech. V další kapitole jsem zpracovala zajímavou a velmi bohatou historii města Prostějova, která sahá až do 9. století. Téma dějin Židů v Prostějově jsem rozdělila do několika podkapitol, kdy jsem se zaměřila na židovské stavby a významné osobnosti židovského původu. Historický vývoj židovské obce v Prostějově začíná v roce 1445 a zánik datujeme rokem 1966. Jednotlivá období jsou postupně přiblížena.

Na závěr této kapitoly jsem doplnila dotazník, který zjišťoval formou otázek vědomosti o daném tématu u studentů prostějovského gymnázia. Cílem bylo prozkoumat, zda žáci mají základní přehled týkající se židovské problematiky a ví něco o historii města, kde žijí. Výsledky přinesly uspokojivé poznání, že většina žáků má nadprůměrné vědomosti o tomto tématu.

Dějiny Židů v Prostějově je téma, které může být pojato z různých úhlů pohledů. Moje pojetí bylo zaměřeno spíše na pedagogické využití, proto další část práce tvoří praktické zpracování tématu z pohledu pedagogického. Vytvořila jsem vzorovou strukturu vyučování, kdy jsem téma dějin Židů v Prostějově zapojila do výuky. Téma jsem rozložila do tří hodin, první věnovaná výkladu, druhá diskuzi s odborníkem a třetí exkurzi po pozůstatcích židovských staveb v Prostějově.

SEZNAM LITERATURY, TISKU A ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ

Literatura

- BARTKOVÁ, H.: *Zmizelá Morava. Prostějov*. Praha: Paseka, 2007, 64 s., ISBN 978-80-7185-854-6.
- BARTOŠ, J.: *Metodika a technika historické práce*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982, 117 s.
- BONDY, B.: *K historii Židů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Bohumil Bondy, 1906, 583 s.
- FIEDLER, J.: *Židovské památky v Čechách na Moravě*. Praha: Sefer, 1992, 200 s., ISBN 80-900895-1-8.
- KLENOVSKÝ, J.: *Židovské město v Prostějově*. Prostějov: Muzeum Prostějovska, 1997, 62 s., ISBN 80-900106-8-7.
- MAREK, J.: *Bibliografie okresu Prostějov*. Prostějov: Muzeum Prostějovska, Okresní knihovna Brno, Muzejní a vlastivědná společnost, 1999, 357 s.
- MYŠKA, M. A KOL.: *Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2003, 519 s., ISBN 80-7042-612-8.
- PĚKNÝ, T.: *Historie židů v Čechách a na Moravě*. 2. vyd., Praha: Sefer, 2001, 702 s., ISBN 80-85924-33-1.
- *Prostějov v proměnách staletí*. Prostějov: Městský úřad, Muzeum Prostějovska v Prostějově, Státní okresní archiv, 1994, 161 s., ISBN 80-900106-4-4.
- PRŮCHA, J.: *Moderní pedagogika*. 3. vyd., Praha: Portál, 2002, 481 s., ISBN 80-7367-047-X.

- SKALKOVÁ, J.: *Obecná didaktika*. Praha: Grada, 2007, 328 s., ISBN 978-80-247-1821-7-41.
- SOMMER, K., GÍMEŠ, E.: *Z dějin oděvního průmyslu na Prostějovsku*. Prostějov: Národní podnik Oděvní průmysl v Prostějově, 1970, 346 s.
- VALIŠOVÁ, A.: *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007, 402 s., ISBN 978-80-247-1734-0.

Místní tisk

- DOKOUPILOVÁ, M.: *Literatura a prameny k dějinám židovské obce v Prostějově*. In: Zpravodaj Muzea Prostějovska, 2005, č.1, s. 97-112, ISBN 978-80-86276-25-0.
- DOKOUPILOVÁ, M.: *Místa pohřbívání Židů v Prostějově do počátku 19. století*. In: Židé a Morava, 1999, r. 5, s. 74-78.
- DOKOUPILOVÁ, M.: *Prostějovské židovské uličky*. In: Střední Morava, 1996, r. 2, č. 2, s. 92-93.
- DOKOUPILOVÁ, M.: *Za církevními památkami Prostějova*. In: Prostějovský týden, 9. 9. 2000, r. 10, č. 31, s. 7.
- DOKOUPILOVÁ, M.: *Židovský sportovní klub Makabi v Prostějově*. In: Střední Morava, 1997, r. 3, č. 4, s. 95-98, ISBN 80-85807-07-6.
- *Edmund Husserl – život a dílo*. Prostějov: Muzeum Prostějovska v Prostějově, 1991, s. 8.
- CHYTIL, M.: *Špalíček, stavěn-bourán-opravován*. In: Prostějovský týden, 9. 4. 1997, r. 7, č. 15, s. 16.
- PETERKA, M.: *Prostějovské ghetto*. In: Židé a Morava, 1995, s. 67-78.
- VÁCLAVÍK, R.: *Prostějov býval hanáckým Jeruzalémem*. In: MF Dnes, 21. 2. 2004, č. 44.

Elektronické zdroje

- Dotazník on-line. Informace dostupné na WWW <<http://www.dotaznik-online.cz/>>, citováno [26. 3. 2011]
- Projekt Židovského muzea v Praze. Informace dostupné na WWW <<http://www.zmizeli-sousedu.cz/pracestudentu/pisemne/prace10.html>>, citováno [15. 3.2011].
- Město Prostějov. Informace dostupné na WWW <http://www.mestopv.cz/cz/turista/o_meste/slavne-osobnosti/>, citováno [12. 3. 2011].
- Město Prostějov . Informace dostupné na WWW.<http://www.mestopv.cz/cz/turista/o_meste/historie/>, citováno [27.2. 2011].

PŘÍLOHY

Seznam příloh:

1. Stará pohlednice Prostějova
2. Družstvo gymnastů Makkabi v Prostějově ve 30. letech
3. Bývalý nadační dům G. Brechera
4. Náměstí u templu s bývalou synagogou
5. Nová synagoga v roce 1904
6. a) Nová synagoga po adaptaci na Husův sbor v 60. letech
b) Husův sbor dnes
7. Vstupní brána na starý židovský hřbitov
8. Původní vzhled obřadní síně nového židovského hřbitova, 30. léta
9. Špalíček dnes

1.

57

2.

58

⁵⁷ Město Prostějov . Informace dostupné na

WWW.<http://www.mestopv.cz/cz/turista/o_meste/historie/>, citováno [27.2. 2011].

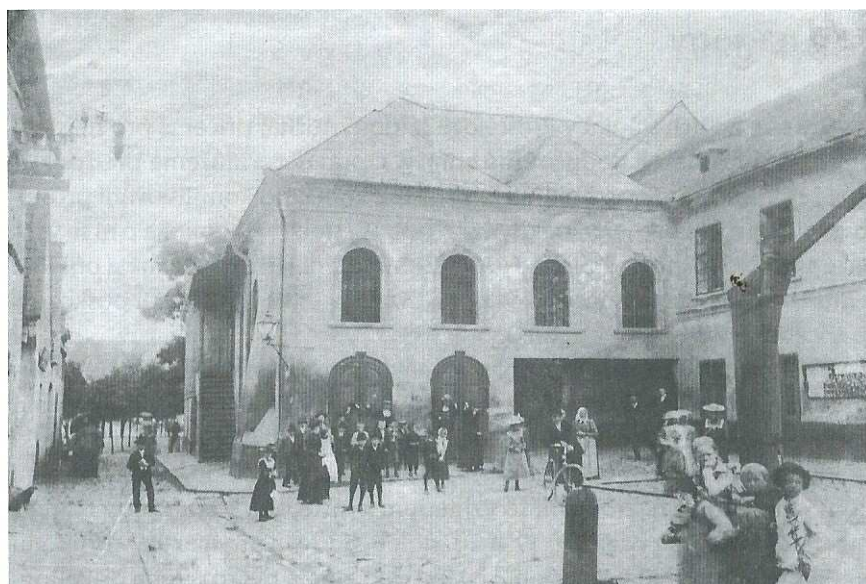
⁵⁸ Družstvo gymnastů Makkabi Prostějov ve 30. letech. Střední Morava, 1997, č. 4, s. 97.

3.

59

4.

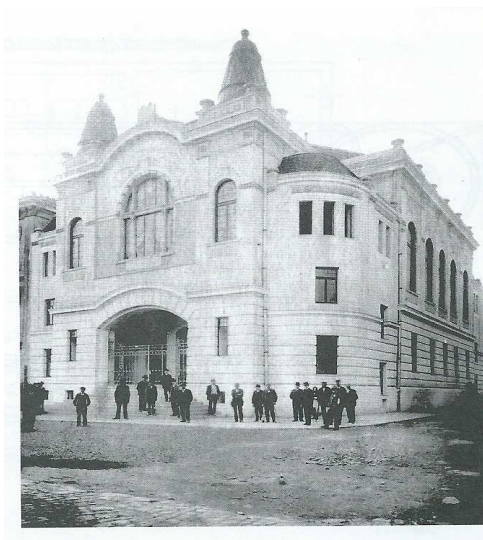

60

⁵⁹ KLENOVSKÝ, J.: *Židovské město v Prostějově*. Prostějov 2007. s. 45.

⁶⁰ KLENOVSKÝ, J.: *Židovské město v Prostějově*. Prostějov 2007. s. 32

5.

61

6. a)

62

⁶¹ KLENOVSKÝ, J.: *Židovské město v Prostějově*. Prostějov 2007. s. 41.

⁶² Tamtéž, s. 41.

6. b)

63

7.

64

⁶³ Foto archiv autora práce

⁶⁴ KLENOVSKÝ, J.: *Židovské město v Prostějově*. Prostějov 2007. s. 52.

8.

65

9.

66

⁶⁵ KLENOVSKÝ, J.: *Židovské město v Prostějově*. Prostějov 2007. s. 55.

⁶⁶ Foto archiv autora práce

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Lucie Kučerová
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	PhDr. Pavel Kopeček
Rok obhajoby:	2011

Název práce:	Dějiny židovské obce v Prostějově a využití tohoto tématu v pedagogické praxi
Název v angličtině:	History of Jewish community in Prostějov and use of this topic in teaching practice
Anotace práce:	Tato práce se zabývá dějinami Židů v Prostějově. Zachycuje historický vývoj židovské obce v Prostějově, židovské stavby a významné osobnosti židovského původu. Součástí je i pedagogické zpracování tohoto tématu a možné použití ve vyučovacím procesu.
Klíčová slova:	Dějiny Židů na Moravě, dějiny Prostějova, dějiny židovské obce v Prostějově
Anotace v angličtině:	This work deals with the history of Jews in Prostějov. It captures the historical development of Jewish community in Prostějov, Jewish buildings and famous people of Jewish origin. It also includes pedagogical treatment of this topic and possible use in the teaching process.
Klíčová slova v angličtině:	History of Jews in Moravia, History of Prostějov, History of the Jewish Community in Prostějov
Přílohy vázané v práci:	1. Stará pohlednice Prostějova, 2. Družstvo gymnastů Makabi ve 30. letech, 3. Bývalý nadační dům Dr. Brechera, 4. Náměstí u templu s bývalou synagogou, 5. Nová synagoga v roce 1904, 6. a) Nová synagoga po adaptaci na Husův sbor, b) Husův sbor dnes, 7. Vstupní brána na starý židovský hřbitov, 8. Původní vzhled obřadní síně nového židovského hřbitova, 9. Špalíček dnes
Rozsah práce:	43 s.
Jazyk práce:	český

